
VÁNDORGYÜLÉS

JOHANCSIK JÁNOS

A Le Pen-izmus és a globalizáció

Az utóbbi évtized a nyugati demokráciákban sajátos fejleményként a periférikus radikális pártok térhódítását hozta a nagy középpártokkal szemben. A francia elemzők a kilencvenes évek elején hívták fel a figyelmet a „politika”, illetve a „pártok válságának” jelenségére, amelynek lényege a közvélemény bizalmának megrendülése a nagy demokratikus pártokban, a kormányon lévőkben éppúgy, mint a kormányzásra esélyes ellenzékben. A kialakult válság egyik szimptomájaként említették a szélsőséges politikai szervezetek befolyásának erősödését, főként a Front National népszerűségének növekedését. A szélsőjobb oldali erők új pozíciójáról máig tart a vita. Többek között arról, hogy a nyugat-európai országokban különböző megnevezés alatt jelentkező politikai mozgalmak (a flamand Vlaams Blok, az olasz Alleanza Nazionale, a Deutsche Volkunion Németország keleti, a Republikaner a nyugati részén, Jörg Haider pártja, a Freiheitliche Partei Österreich) mennyiben képeznek új mozgalmakat, pártalakulatokat, vagy mennyiben tekinthetők a történelmileg már legyőzöttnek, meghaladottnak vélt előzmények, nevezetesen a fasizmus újjáéledésének. Ehhez az utóbbi években csatlakozott a történészek vitája, amelyben az az igény is megjelent, hogy a kommunizmus bűnei fényében a „klasszikus” fasizmust újra kell értékelni. S ennek során az a nézet is megfogalmazódott, hogy tulajdonképpen az eredendő bűn az utóbbiért a bolsevizmust terheli.¹

E vitákhoz kapcsolódva elsősorban arra szeretnék rávilágítani, hogy a Le Pen-jelenség vajon új-e, illetve mennyiben tekinthető az egykori fasiszta jellegű mozgalmak folytatódásának.

A Front National-féle mozgalom jellegének megítéléséhez jelentősen hozzájárul Le Pen 1983 és 1996 közötti beszédeinek és cikkeinek tudományos feldolgozása, amelynek során a francia

kutatók nemcsak mennyiségi, hanem tartalmi elemzést is végeztek.²

Igaz, Le Pen 1972-ben alakított pártja létrejöttének körülményeiből arra lehetne következtetni, hogy új politikai formációról van szó, de a múlthoz való viszonyában kimutathatók olyan szálak, amelyek e szervezetet korábbi szélsőjobboldali szervezetekhez kapcsolják. Maga az ötlet, hogy Franciaországban a szélsőségesen nacionalista erők szélesebb összefogását célzó „nemzeti frontot” hozzanak létre, 1971-ben az Ordre nouveau kongresszusán született. Ez utóbbi az akkoriban felerősödött baloldali és szélsőbaloldali erőkkel konfrontáló, majd a rendteremtő gaullista hatalom által – más, szélsőséges baloldali szervezetekkel együtt – 1968 novemberében betiltott Occident (1964–1968) helyébe alakult meg 1969-ben. Végül is a gondolatot 1972-ben Le Pen valósította meg. Pártja, a Front National a politikai jelentéktelenségéből csak a nyolcvanas évek elejétől kezdett kiemelkedni. A baloldali kormányzás reakciójaként (1981-ben) kezdett lábra kapni, amikor François Mitterrand köztársasági elnök lett, és a szocialista párt vezetésével a baloldal hosszú idő után először vált a kormányzati hatalom birtokosává. A Front National térhódítását alulról, a helyhatóságoknál kezdte, első képviselői 1983-ban kerültek be a községtanácsokba. A közhangulat változása mellett erősödését a választások módja is befolyásolta. 1984-ben az európai választásokon a listás (arányos) választási rendszer lehetővé tette, hogy az elért 11%-os választási eredménnyel 10 képviselőt küldjenek az Európa Parlamentbe, majd a csúcsot 1986-ban – jórészt Mitterrand e vonatkozásban ügyetlen választási reformja miatt – érték el, amikor 35 képviselőjük került a Palais Bourbon padsoraiba. A kilencvenes években a parlamenti választásokon átlag 12%-os eredményt értek el, de az 1988-ra visszaállított kétfordulós, többségi, egyéni választási rend gyakorlatilag kizárta őket a francia parlamentből, vagyis a demokratikus pártok intézményi korlátokat állítottak, hogy e szélsőséges pártot távol tartsák a hatalomtól.

A POLITIKAI ARCULAT VONÁSAI

Nyilvánvaló, hogy egy párt megítélésének elsődleges kiindulópontja politikai és ideológiai arculata, még ha az utóbbi esetleg kisebb súllyal eshet a latba, bár ez kevésbé a szélsőséges pártokra jellemző. Mielőtt a Front National jellemzéséhez fogunk, meg kell jegyezni, hogy amikor a Front Nationalról mint Le Pen pártjáról beszélünk, annak mélyebb jelentése van, mint amikor – ahogy ez sok esetben előfordul – általában a pártvezérhez kapcsoljuk egy párt nevét. A tekintélyelvű pártok más pártoknál szorosabban kötődnek a vezér személyéhez, aki nemcsak irányítja a pártot a vezető tekintélyével, illetve szóvivője a párt-

nak, hanem a párt arculatának egyedüli formálója, meghatározója, megnyilvánulásai, állásfoglalásai a párt számára törvényt jelentenek, tehát egyben nemcsak a vezető személyt, hanem a pártot is jellemzik. A pártvezető álláspontjának megkérdőjelezése lázadásnak és árulásnak minősül. A francia pártok esetében ezt még tovább erősíti, hogy az ötvenes évek végétől megfigyelhető, hogy egyre markánsabban jelentkezik a politika személyesedésének folyamata, ami e vonatkozásban azt jelentette, hogy nem a pártok választanak vezetőt, hanem vezető politikai személyiségek köré szerveződnek a pártok.

A Front National arculatának központi eleme a *nemzeti identitás védelmének* missziós tudata, amihez sajátosan a *nemzeti preferencia* elve vagy követelménye járul. Az utóbbi az egyenlőség elvétől eltérően kiváltságokat igényel a francia nemzeti-ségűek számára, más franciaországi lakosokkal szemben, például a foglalkoztatás vagy a szociális ellátás terén. Le Pen megfogalmazásában: „A nemzeti identitás védelme és ennek megfelelően a bevándorlás megfékezése a Front National számára abszolút prioritás: ez az állampolgársági törvény reformját, az illegálisan tartózkodók és a külföldi bűnözők kiutasítását, a bevándoroltak fokozatos hazaküldését – hogy a harmadik világ országainak fejlődéséhez kapcsolódjanak – és a foglalkoztatás, valamint a szociális ellátások terén nemzeti preferenciát érvényesítő politika megvalósítását jelenti.”³ A nemzeti identitás védelmének elvéből persze még nem következik a szélsőjobboldali jelleg, hiszen van más nemzetelvű, de mérsékelt francia párt, mint például a gaulle-ista RPR, amely a nemzeti azonosság ápolását és a nemzeti érdekek védelmét tűzi zászlajára. Ráadásul Le Pen határozottan tagadja és az ellene irányuló kampányok hazugságainak nevezi, hogy idegengyűlölő, rasszista és antiszemita nézetei lennének. Miként 1984-ben a rá jellemző ironikus hangvétellel méltatlankodva jelentette ki: „Hölgyeim és Uraim! A párizsi és más jó szellemek és széplelkek azt állítják, hogy mi egoista, idegengyűlölő és rasszista politikát ajánlunk. Ebből semmi sem igaz, mert mi nem teszünk mást, mint a politikában a józan ész elemi szabályait alkalmazzuk, ami azzal kezdődik, hogy teljesítjük magunkkal és mieinkkel szemben saját feladatainkat. Már többször megmondtam, jobban szeretem leányaimat, mint húgom leányait, húgom leányait, mint nagynéném leányait, s az utóbbiakat, mint szomszédaimat. Így van ez a politikában is, jobban szeretem a franciákat.”⁴

Már ez a hitvallás is tartalmaz ellentmondást, kifejezi a megkülönböztetésre való hajlamot, de Le Pen beszédeinek szisztematikus elemzése valójában más képet mutat. Mindenekelőtt *nemzetfelfogása* árulkodó. Konceptiója szerint ugyanis a nemzet mint közösség nem az emberek alkotása, amely a történelmi együttélés során a közösen viselt sors, a közösen használt nyelv, a területi életmódbeli és kulturális szokások és sajátosságok

nyomán alakult ki és tudatosan vállalt közösség, hanem örökség, a Teremtő adománya, szakrális jellegű, amelynek a franciák esetében 1500 éves története van, minősége a vérségi leszármasítás útján öröklődik. Le Pen élesen megkülönbözteti a „tösgyökeres franciákat” a „papír-franciáktól”, akik honosítás révén váltak franciákká. Megnyilatkozásaiban szívesebben használja a „francia nép” kifejezést – ez a született franciákat jelenti –, mint az állampolgársághoz kapcsolódó, lazább értelmű „franciák” szót. Álláspontja szerint az állampolgárságnak is vérségi köteléken kell alapulnia (*jus sanguinis*) és nem a francia földön lakás területi elvén (*jus soli*). A francia nemzet Le Pen szemlélete szerint különös minőséggel bír a világban is, hiszen „népünk egyedülálló módon a római, a germán és a kelta erények fúziójának eredménye”.⁵ A Le Pen-féle nemzetfelfogás más nemzetfelfogásokhoz képest tehát abban különbözik, hogy a *kizárólagosságot* hangsúlyozza, a nemzeti közösséget az etnikai elvhez kapcsolja, s így etno-nacionalista jelleget ölt.

A *déjà vu* érzését kelti az antikulturális álláspont is: Le Pen világmépeben legfontosabb alap a *természeti rend*, amelyet a kultúra különböző irányzatai (például manapság a globalizáció, francia kifejezéssel *mondializmus*) csak felforgatnak, és ezért a modernitással szemben a természetes rendhez kell visszatérni. Ezen – egyfajta – biopolitikai szemléletének másik oldalát képezi szociáldarwinista álláspontja, amely a társadalmat élethalálküzdelemben látja. Az állandó harcban álló társadalomban tudomásul kell venni, el kell fogadni, hogy a természeti rend szerint a minőségileg magasabb le kell hogy győzze az alacsonyabb rendűt. Az etnikai vagy faji minőségi megkülönböztetésnek ez logikus következménye.

A Front National politikai arculatának fontos sajátossága az idegenekkel, a másokkal kapcsolatos politikai attitűd. Le Pen érzékeny pontja a *másság*, amelyet mindig veszélyként fog fel. Az emberi fajták közötti különbségtételnek az eredménye az idegenektől való félelemérzet, a különbségek jelentőségének hangsúlyozása. A Franciaország területén megtelepedő idegenek a nemzetet, a nemzeti kultúrát fenyegető külső veszély megtestesítői. Márpedig az ötvenes évektől kibontakozó gazdasági modernizáció, iparosodással és urbanizációval jellemezhető fejlődés nagyszámú bevándorló munkaerejének igénybevételelél valósult meg, s csak a hetvenes évek közepétől erősödő gazdasági válság, és a vele kibontakozó gazdasági átrendeződés nyomán akuttá váló strukturális munkanélküliség alakította a vendégmunkások jelenlétét társadalmi problémává. Ennek demagóg kezelése vált a Front National felhajtóerejévé.

Nemcsak a bevándorlók és külföldi munkavállalók fenyegetik Le Pen nemzeti közösségének létét és sértik alapvető érdekeit. Beszédeiben gyakran említ belülről fenyegető másságokat is. Ezek azért veszélyesek, mert megvan a lehetőségük, hogy az ál-

lamhatalmi szervezetbe is beépüljenek – ami, szerinte, meg is történik. Közöttük tartja számon a zsidókat, a szabadkőműveseket, a kozmopolitákat. A zsidóellenesség – a náci propaganda alapvető eszköze – a francia közvélemény történelmi tapasztalatokból táplálkozó érzékenysége miatt csak leplezetten, inkább csak célzásokban van jelen, de alapvető ellenszenvé időnként kibukkan beszédeiben. Azt, hogy a zsidóságban a francia nemzetet fenyegető tényezőt lát, elárulják az olyan kijelentései, mint: „Egyébként különös, hogy akik biztos és garantált határokat követelnek Izrael számára, ugyanazok azt akarják, hogy Franciaország határait leromboljuk.”⁶

A zsidók, a szabadkőművesek és a kozmopoliták nemcsak a nemzettől idegen gondolatokat hordoznak, érdekeket érvényesítenek, hanem a nemzeti identitást védőkkel szemben *nemzetközi összeesküvés* részesei is. Erről a populizmusra jellemző szemléletről Le Pen számos kijelentése árulkodik. Példaként egyet idézünk interjúból: „Nem az olyan politikai képzettségű emberektől, mint Ön, fogom megtanulni, hogy melyek azok az erők, amelyek mondialista, leépítő, egalitárius ideológiát akarnak bevezetni. Az emberi jogok teljében téves, visszaélő és hazug felhasználására gondolok: itt van a szabadkőművesség, úgy gondolom a trilaterálisoknak is van szerepe, a nagy internacionálék, mint a zsidó Internacionálé nem elhanyagolható szerepet játszanak e nemzetellenes szellem kialakításában.”⁷

Az európai integráció elmélyítését célzó maastrichti egyezmény Le Pen számára maga is az összeesküvés produktuma. Mint mondta: „A Front National az egyedüli, amely a maastrichti összeesküvés ellen harcol (...) A másik tény, a vendégek hulladéka. Ami azt mutatja, hogy Maastricht után, amikor a határok véglegesen le lesznek rombolva, Franciaország mindenféle bevándorlás gyűjtőhelye és mindenféle szemét szemetesládája lesz.”⁸ Micsoda borzongás tölti el Le Pent attól a gondolattól is, hogy a törökök, majd utánuk netán a Maghreb arabjai is csatlakoznának az Európai Unióhoz. 1992 májusában tartott beszédében feltette a kérdést: „Ez a föderáció [EU] meddig fog kiszélesedni? (...) De ha Törökország Európa része lesz, nyilvánvaló, hogy egy sor, Európán földrajzilag kívül álló nemzet, amelyek pedig közelebb állnak a történelmi Franciaországhoz, szintén szükségét érzik majd, hogy csatlakozzanak. Vajon Franciaország, vajon az európaiak egyet fognak-e érteni a Maghreb integrálásával?”⁹ Le Pen ellenségképe tehát erőteljes, a szélsőséges mozgalmakra jellemzően döntő szerepe van a politikai mozgósítás szempontjából, sajátossága összetételéből adódik. Híveit nemcsak a politikai természetű ellenfelek, az eltérő nézeteket valló, más értékeket képviselő versenytársak elleni küzdelemre szólítja, hanem az etnikai és kulturális kisebbségek, a másságok ellen is életre-halálra szóló harcot hirdet egy differenciálatlan közösség nevében. Ez nem kis mértékben em-

lékeztet az ellenfeleket ellenséggé változtató fasizmus gyakorlatára, amelynek náci változata a zsidóságot, a cigányságot a fajelmélet alapján fekete báránnyként állította – a baloldali irányzatokat üldözve – a liberálisok és a bolsevikok mellé.

Mint általában a militáns nacionalista irányzatoknál, Le Pennél is fontos szerepet kapnak a nemzeti mítoszok. A történelmi múltat előszeretettel felidéző beszédeiben a mitikus Franciaország képe jelenik meg a szelektív (csak a pozitívumokra, sikerekre, hódításokra és a dicsőségre emlékező, vagyis a franciák fölényét igazoló), romantikus történetszemlélet következtében. A Front National legfontosabbnak tartott értékei: a Famille–Cité–Nation, vagy a Famille–Travail–Patrie (család–szűkebb lakóhely–nemzet, család–munka–haza) természetesen örök értékeknek tekintendők. Ezek kifejezetten konzervatív értékek, amelyek megtalálhatók mind a 19. századvég tömegdemokráciára áttérő időszakának nacionalista irányzatainál, mind a vichyi korszak uralkodó, nacionalista irányzatában, de a nyolcvanas évek neokonzervatív irányainál is. A Front Nationalnál ezeknek az értékeknek konkrét kérdéseiben is a tradicionális formák állnak előtérben (tekintélyelvű család, nevelés stb.), a konzervatív szemlélet tekintélyelvűséggel társul.

Le Pen tekintélyelvűségéről politikai attitűdjének számos vonása árulkodik. Számára a politika művelése az arra hivatottak, a kiválasztottak dolga. Le Pen a próféta szerepében, küldetéstudattal jelenik meg a politikai színpadon. Beszédei evidenciákon alapulnak, ami az érvelést, illetve a vitákat mellőzi. Populizmusa „jeleként” azt a logikát vallja és követi, hogy mindig a népnek van igaza, ezért a népnek kell szót adni, azaz: mivel Le Pen a nép szószólója, neki kell megadni a szót. Az ő kijelentéseit – mint a nép véleményét – nem lehet kétségbe vonni, tehát neki mindig igaza van. Az igazság birtokosának nem kell igazolnia megállapításait. Miután csekély választási befolyása nem alapozza meg legitimitását, ezért ezt másként nem tudja pótolni (mivel a nép szuverén szószólója prófétaként „legitim”).

Le Pen beszédei változó társadalmi csoportokhoz szóltak. Általában a hagyományos kispolgári rétegeket, a katolikusokat és a családanyákat, természetesen a radikalizmusra érzékeny fiatalokat és újabban a munkavállalókat igyekszik megszólítani. Az utóbbi jele, hogy a Front National, mely évről évre a május elsejei baloldali ünnepekkel egy időben tartja nacionalista emlékező gyűléseit Jeanne d'Arc szobránál, a francia nemzeti egységért küzdő mártír jelképénél, 1995-ben ezen Le Pen már nemcsak Jeanne d'Arcról, hanem a munka- és a dolgozók ünnepeiről is megemlékezett. Sőt, a megfigyelők figyelmét megragadta, hogy 1996-ban az előbbiről beszédében meg is feledkezett, és csak a munkások szociális problémáiról szólt. A populizmushoz híven mindig a társadalmi változások veszteséit, a kormányzati politika kárvallottjait óhajtja megszólítani,

függetlenül attól, hogy a kormányon lévők milyen politikai táborhoz tartoznak. E csoportokhoz intézett beszédeiben nem a racionális érvelés, hanem az érzelmi hatás a döntő, a félelem, a kétségek, a bizonytalanság felidézése és kihasználása. Beállításiában a veszélyekkel teli helyzetben lévő, elnyomott és üldözött nép kiszolgáltatót, önmagát a veszélyektől megszabadítani képtelen. Egyedül a Front National képes fellépni a helyzet megváltoztatása, az igazság helyreállítása érdekében.

A sérelmi politika nemcsak a nép ügyének képviselőjével kapcsolatban merül fel, hanem Le Pen személyére is jellemző. Választási legitimitációjának hiányát a mártír szerepét magára öltve „éli át”: összeesküvés áldozatának, a média üldözöjének, rágalmozó hadjáratok célpontjának mutatja magát. Így éli meg azt a szembenállást és averziót, amellyel antidemokratikus szellemű mozgalmát a liberális és demokratikus szellemű sajtó, a média befolyásos része fogadja. „Elhallgattatása” ellen a sajtó figyelmét felkeltő provokatív kijelentésekkel, szójátékokkal, meghökentető kifejezési formulákkal él. A szómágia, a pejoratív, negatív érzések felkeltése vagy éppen a nevetségessé tétel eszközei, a humor mint hangulatkeltő eszköz alkalmazása az érzelmi politizálásra vall. Nagy botrányt okozott azzal, hogy egyes politikusok lejáratására nevüket kiforgatta: így az egyik zsidó származású politikust „Durafour crématoire”-nak nevezte (a four kemencét jelent – a krematóriumot idézve), a togói származású, az integrációs ügyek államtitkára, Kofi Yamgnane nevét „Yaka Miam Miam”-ra torzította, a strasbourgi szocialista polgármesternőről, kulturális miniszterről pedig így szólt: „Catherine Trautman feje a tálon”. Az európai integráción dolgozók elleni hangulatkeltés céljából „esprit des Eurofédérastes”-ről beszélt – a pedersztákra utalva – és számára az újságírók nem mások, mint média-stréberek (büchers médiatiques). A populizmus sajátja ez a fajta érzelmi, hangulatkeltő, gyűlölködést szító politikai stílus, amelyet a szélsőjobboldali elődök is alkalmaztak.

Le Pen – Hitler vagy Göbbels mintájára – teoretikusan és nyilvánosan nem vonja kétségbe a demokrácia játékszabályait. Beszédeiből és gyakorlati politikai állásfoglalásaiból azonban mégis kitűnik, hogyan érez a demokratikus intézmények működése iránt. A demokrácia nála sohasem értékként, csak technikaként jelenik meg, amit a hatalom megragadásáig kell figyelembe venni. Politikai beszédeiben kihasználja a demokrácia valóságos gyengeségeit, válságait (többek között a korrupciós ügyeket). Politikai irányzatoktól és táboroktól függetlenül a francia politikai intézményrendszer szereplőit, a mérsékelt pártokat egyaránt diszkreditálni igyekszik, kigúnyolva, dehonosztálva politikusaikat. Így a francia politikai élet négy fő pártjának vezetőit a nyolcvanas években csak „négyek bandájaként” emlegette. Politikai tablóján a Front Nationalon kívül minden szereplő nemzetáruló, népellenes.

Le Pen beszédeiben általában nem kapnak helyet szakpolitikai kérdések; a ritka kivétel a politikai intézményrendszer reformja. Konceptiójában az általuk igényelt *közvetlen demokrácia* eszközét (a népi kezdeményezésű népszavazások kiterjesztését az általuk szorgalmazott kérdésekben: bevándorlás, nemzeti preferencia, az európai integráció, külpolitika stb.) a működő képviselői demokrácia intézményével állítják szembe. A törvényalkotás terén a *nemzeti preferencia* a franciák kötelező előnyben részesítését írná elő a foglalkoztatásban, illetve a szociális ellátásokban.

Le Pen külpolitikai állásfoglalásai nemzetközi kérdésekben is a nyugati demokráciák ellen irányulnak: Szaddám Huszein melletti kiállása az Öböl-háború idején, a Dél-afrikai Unió annak idején rasszista rendszerének védelembe vétele a nemzetközi elítéléssel szemben, Szerbia áldozati szerepének hangsúlyozása a NATO katonai fellépésével szemben, s legutóbb az, hogy az Európai Unió országainak Haider elleni bojkottjával kapcsolatban a demokrácia sárba tiprását emlegette. A Front National X. kongresszusán tartott beszédében 2000. április 30-án Le Pen azt mondta: „A legutóbbi három évben a hanyatlás felgyorsult, az üldözés súlyosbodott, a hazugság győzedelmeskedett, és a természetes erkölcs visszajára fordult. A nemzeti keretben már tehetetlen politikai rendszerünk még azt is feladta, ami az euromondializmus és az Új Világrend urainak kezében lévő hatalomból részére magmaradt. Mindez az új játékszabályokat követő valamennyi párt cinkosságával történik. Így van ez, amikor vitathatatlanul demokratikus úton megválasztott pártok kormánykoalíciót alkotnak, és ezért kitagadják őket a nemzetek sorából és valóságos blokád alá veszik őket, s ha nem engedelmessé válnak, még rosszabbra számíthatnak. Az eddig csak Izrael ellenségeivel szemben alkalmazott szankciók indoklásául azt hozzák fel, hogy az Unió egyik kormányába szélsőjobboldalinak mondott párt lépett be. Azon nincs mit csodálkozni, hogy Európa 12 szociál-kommunista kormányának ez keserűséget okoz. Ami sokkal inkább és teljesen elfogadhatatlan, az az állítás, hogy azok az értékek, amelyen az Unió nyugszik, megtiltják olyan formáció hatalomra jutását, amely a nemzetre és értékei védelmére hivatkozik, még választási sikere esetén is. ... [Ördögüzést folytatnak], amit bűnös módon olyan országok ellen alkalmaztak, melyek távolságot akartak tartani a Big Brothertől Irakban, Boszniában, Szerbiában.”¹⁰

AZ ÚJ ELLENSÉG: A GLOBALIZÁCIÓ

A világot jóra és gonoszra kettéosztó Le Pen-i világképben az ellenségkép tartalma változó. Amíg 1973 előtt a francia nemzet fő ellenségének a kommunizmust tekintette, a világgazdasági vál-

sággal és változásokkal e szerepkörbe az idegenek, a bevándorlók kerültek, akik a munkanélküliség és a bűnözés növekedésének bűnbakjaivá váltak. 1999 szeptemberében figyelt fel a sajtó az új jelenségre: Le Pen ismét hangsúlyt váltott, a fenyegető ellenségek körében a bevándorlók, főleg arabok helyébe a globalizáció képviselői, főként az amerikaiak és az európai integráció hívei kerültek. A globalizáció folyamatában a változások irányait észlelve a Front National vezéré az új jelenségek nem annyira irányváltotatásra, szélsőségesen konzervatív pozícióinak feladására készítették, mint inkább a nemzeti identitásvédelem harciasabb képviselőjére. Ezt tanúsítja pártja kongresszusán 2000. április 30-án elmondott beszéde is, aminek középpontjában a globalizáció bírálata állt (Le Pen szóhasználatában a „mondializáció”).

Milyen következményei vannak a globalizációnak Le Pen szemében? Európát még inkább a „fordított gyarmatosítás” veszélye fenyegeti az afrikai és ázsiai lakosok részéről. A folyamatok következtében elkerülhetetlenül szociális, etnikai, kulturális és vallási összecsapások várhatók, növekszik a világ instabilitása. Eltérően a kommunizmustól, amely állítása szerint alulról, a dolgozó nép lázadása útján akarta a hatalmat megragadni, a mondializmus ezt felülről kívánja megtenni azáltal, hogy a nemzetek természetes védekezőerejét ideológiai méreggel gyengíti. A mondializmus – a kommunista internacionáléhoz hasonlóan – történelmi tabula rasát akar teremteni. Dekulturalizációt (kultúraleépítést) hajt végre: „A mondializmus, a francia forradalom fia, az emberiség szolgátságba taszításának újabb kísérlete.” A mondializmus a világdiktatúra megvalósításának első állomása. Senki sem mer fellépni ellene, mert rendelkezik a represszió, a tisztogatás, a bíráskodás eszközeivel, sőt hadsereggel is. Ebben segítik a kommunizáció új technikái, amelyek révén az uralkodó ideológia behatol minden otthonba, s az információk túlrasztásával intellektuális megsemmisülésbe fojtják, szellemi engedelmességre kényszerítik az egyént.

Le Pen szerint a dekuluralizációval a nyugati (társadalmi) emlékezet alkotó elemeit mossák ki az agyakból – a család, a szentség, a munka, a haza eszméinek tagadása, kicsúfolása által. A természetes rend tiszteletét szüntetik meg, és a szervezett rendtelenséggel váltják fel (ezt jelzi a deviáns szexuális magatartások – pedofília, homoszexualitás, pornográfia – ösztönzése). A globalizációval beköszöntő új ideológia szerint az embert nem azért teremtették, hogy gondolkodjék és szeressen – egész életének célja a fogyasztás. Ennek szellemében a vallási ünnepek is vásárokká, az üzleti forgalmat növelő reklámkampányok alkalmává silányulnak. A mondializáció ideológiája eltávolít az igazi identitástól és a családi kerettől. Ráadásul a rendszer által ösztönzött tömeges bevándorlás miatt a régi európai és ke-

resztény alapokat más fajú kultúrával cserélik fel, a „tőlünk teljesen idegen gondolkodási és cselekvési rendszerrel”.

Le Pen jóslata szerint Európa inváziós gyarmatosítása az „eredeti lakosság” szoros ellenőrzéséhez fog vezetni. E folyamatban játszott szerepe „miatt” Jacques Chirac köztársasági elnök a kollaboráló, a szélsőséges „kápó”, a trójai faló, a szocializmus legjobb ügynöke, mindenfajta nemzetellenes politika ügynöke jelzőket egyaránt megkapta Le Pentől. Álláspontját a globalizmusról alapvetően az az értékelése határozza meg, hogy a kiépülő „Új Világrend” a nemzetek szétbomlásására irányul annak érdekében, hogy az új tekintély határok, értékek (kivéve ha a tőzsdéről van szó), és főképpen ellenzék nélkül érvényesülhessen.

A LE PEN-IZMUS TERMÉSZETÉRŐL

A Front National arculatának fenti, korántsem teljes vázlata alapján aligha kétséges, hogy antidemokratikus, tekintélyelvű, szélsőjobboldali mozgalomról van szó, amelyre a faji elfogultság, az idegengyűlölet és a radikális mozgalmakra jellemző militáns beállítódás jellemző. Mi mást mutat Le Pen alábbi kijelentése: „Háborúban állunk, nemzeti felszabadító háborúban, s tudnunk kell, hogy ez – ahogy számunkra kinyilvánították és Franciaország Grant Orient páholyának Nagymestere nyíltan kijelentette „egy halálra menő háború”.¹¹ Természetesen alaki megjelenésében a jelenkorhoz alkalmazkodott, és így sokban eltér a klasszikus fasiszta mozgalmaktól, több okból is. Mindezekelőtt egészen mások a külső nemzetközi és a belső társadalmi körülmények, mint a húszas–harmincas évek Európájában voltak. Mások természetesen választóinak szociológiai jellemzői ma, mint a markánsabb osztálystruktúra és ideológiai ellentétek korszakában. A Front National választótáborának mélyebb elemzése annak sajátosan kettős természetét tárta fel: a szélsőjobboldali meggyőződésűek szavazatait 1995 óta a tiltakozó jellegű szavazatok bővítették ki. Ezek gazdái egyáltalán nem azonosulnak a Front National által képviselt eszméssel, ahogy nem azonosítják magukat a baloddallal sem, ezek a „ninistes”, azaz a „sem jobb, sem bal”, de a nagy középpártokkal elégedetlen szavazók. Ez tehát árnyalja a párt szavazóbázisáról készült pillanatfelvétel általános képét.¹² Nem tekinthetünk el továbbá attól sem, hogy a második világháború nyomán a fasiszmus történelmileg diszkreditálódott az európai országok lakossága körében, e társadalmakban konszenzus alakult ki a demokratikus alapértékek tekintetében, s nem számíthat jelentős befolyásra az a mozgalom, amely a fasiszmussal vállal közösséget. Franciaországban jogi szankciók is védik az intézményrendszert (a szélsőjobboldali szervezetek ellen hozott 1936. január 10-i tör-

vényt 1972-ben kiegészítették, s legutóbb 1990 májusában elfogadott Rocard-Gayssot-törvény a rasszizmust nyilvánosan terjesztőket fenyíti), amelyek alapján 1958 és 1997 között 53 esetben tiltottak be szélsőjobboldali és nacionalista szervezeteket.

A mai társadalmakban tehát természetesen más, az előzőektől jelentősen különböző társadalmi karakterű csoportok mutatnak affinitást a szélsőséges nacionalista politika iránt, amely maga is „áramvonalasított” kifejezési formákat ölt. Az ilyen pártok választási támogatása gyakran nem jelenti egyben a politikai elveikkel való azonosulást is, inkább a szankcionáló szavazói magatartás kifejezője. Franciaországban az is sajátos tényező, hogy a szélsőjobboldali szervezetek folyamatossága megszakadt, 1958 után szinte eltűntek a politika színpadáról, és csak a nyolcvanas évek elején éledtek újjá a Front Nationallal.

Tekintettel a megváltozott megjelenésre és a kibővült szavazói bázisra, a francia szakértők kezdik referenciaként alkalmazni Pierre-André Taguieff megnevezését, és a Front Nationalt a hagyományos szélsőjobboldaltól és a faszizmustól megkülönböztetve „tekintélyelvű nacional-populizmusként” (le national-populisme) minősíteni.¹³ Mindez nem mond ellent annak, hogy a formai egyezések hiánya és a nyílt közösségvállalás elutasítása ellenére a Front National a francia szélsőjobboldal azon történeti vonulatába illeszkedik be, amely a Dreyfus-ügytől a harmincas évek ligáin, a Vichy-rendszeren és az ötvenes évek poujadeizmusán át a modern francia politikát kísérték, és lényegi rokonságot mutat a fasiszta mozgalmakkal is. Azonban a jelenkor szélsőjobboldali mozgalmáról van szó, amely éppúgy fenyegetést jelent a demokratikus rendszerekre, mint történelmi elődei.

E radikális jobboldali mozgalmak megítélésével kapcsolatban keletkezett viták szerintem két síkon zajlanak. A résztvevők egy része a jobb-bal dimenzióba helyezi a kérdést; szoros erőviszonyok között a hatalomhoz szükséges többség kialakítása érdekében elfogadhatónak tartja e szervezetekkel való együttműködést is, és ezért ezek szalonképessé tételében érdekelt. Mások inkább az értékek oldaláról közelítenek és a demokrácia-antidemokrácia síkján szemlélik a problémát. Franciaországban a neogaulle-ista párt, az RPR a kedvezőtlen korábbi tapasztalatok alapján inkább a második utat járja, s kizár minden együttműködést a demokráciára veszélyt jelentő szervezettel, a Front Nationallal, még akkor is, ha ezzel bizonyos intézményekbe való bejutását veszélyezteti. Ugyanakkor a globalizáció jelenségköre a középpártokat is megosztja: mindkét oldalon kialakultak a nemzeti szuverenitáshoz, a nemzetállam elsődleges szerepéhez ragaszkodók szerveződésai, azaz új törésvonal jelentkeznek, amely új módon strukturálja a francia politikai életet.

JEGYZETEK

- ¹ A Világosság 2000. 3. és 4. számában Kende Péter közzétette François Furet és Ernst Nolte történészek közötti levélváltást. A vitához magyar részről kifejtette véleményét Szabó Miklós a 4. számban, Ludassy Mária az 5. számban és Pritz Pál a 6–7. számban.
- ² Souchard Wahnich, Cuminal, Wathier, 1997.
- ³ Le Pen beszédéből, National Hebdo 1985. szeptember 26.
- ⁴ Le Pen beszéde 1984. május 13. Le Pen, Les mots i. m. 23.
- ⁵ „Több mint ezer évre volt szükség ahhoz, hogy létrejöjjön a francia nemzet a maga történeti homogenitásában, kultúrájában, nyelvében.” (Le Pen 1991. augusztus 30-i beszédéből.) „Hisszük, hogy Franciaország különleges helyet foglal el Európában és a világban, mert népünk egyedülálló módon a római, a germán és a kelta erények fúziójának eredménye.” (1996. szeptember 5–6.)
- ⁶ Présent 1995. május 3–4.
- ⁷ Présent 1989. augusztus 11.
- ⁸ Présent 1991. augusztus 30.
- ⁹ Présent 1992. május 7.
- ¹⁰ A Front National Weblapjáról, 2000. május
- ¹¹ Le Pen beszéde a Front national X. kongresszusán, 2000. április 30. A FN Weblapjáról, 2000. május
- ¹² Nonna Mayer, 1999: 22–23. Véleményem szerint az osztrák Haider-féle párt megítélésében ennek az árnyaltabb elemzésnek az elmaradása vezette Simon Jánost arra a következtetésre, hogy a Szabadságpárt nem sorolható a szélső-jobboldali irányzathoz a Magyar Nemzet 2000. április 1-i számában megjelent elemzésében.
- ¹³ Pierre-André Taguieff leírása szerint a Le Pen-i mozgalom „nacionalista, ideológiai az etnikai értelemben felfogott nemzeti identitás védelmére összpontosító és a populizmus módja szerint működő” mozgalom. A nacionalizmus az ideológiai tartalmat, a populizmus a működésének stílusát határozza meg.

IRODALOM

- Bladin, Hennion, 1999: *Le Front national, l'argent et l'establishment*, Paris: La Découverte
- L'électorat FN. Entretien avec Pascal Perrineau et Pierre Martin. Les Notes de la Fondation Jean Jaurès, No. 5. 1997. június
- L'extrême droite en Europe, Pouvoirs No. 87. 1998.
- Martinez, Gilles, 1994: *Le réveil des nationalismes français*, Seuil Paris.
- Mayer, Nonna-Perrineau, Pascal, 1996: *Le Front national à découverte*, Presses Sciences-Po. Paris.
- 1999: *Ces Français qui votent FN*, Paris: Flammarion
- 1996: Is France racist? *Contemporary European History* 1.
- 1992: Why do they vote for Le Pen? *European Journal of Political Research*, 22.
- Perrineau, Pascal, 1997: *Le Symptôme Le Pen*, Paris: Fayard.
- Renaud D.-Monier, L., 1999: *Histoire secrète du Front national*. Paris: Grasset et Fasquels
- Souchard, Maryse-Wahnich, Stéphane-Cuminal, Isabelle-Wathier, Virginie, 1997: *Le Pen, Les mots, Analyse d'un discours d'extrême droite*, Paris: Le Monde Editions
- Vingtème siècle, Revue d'histoire No. 56. 1997. október–december, Pierre-André Taguieff, Michel Winock, Marc Lazar tanulmányai a populizmusról és francia változatáról.
- Winock, Michel, 1993: *Histoire de l'extrême droite en France*. Paris: Seuil